

عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به ناهنجاری اجتماعی و راه‌کارهای پیشگیری از آن

دکتر اکبر وروایی،^۱ مرتضی نیازخانی،^۲ حسن کلای،^۳ و مهدی ترکمان^۴
تاریخ دریافت: ۸۹/۸/۲۳
تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۰/۱۵

چکیده

زمینه و هدف: پدیده روسپی‌گری خیابانی به‌عنوان یک مسئله و معضل اجتماعی در جامعه ایران پدیدار شده است. نظریه‌پردازان بر این باورند که خانواده به‌عنوان یکی از عوامل اصلی مؤثر بر سن شروع روسپی‌گری، نقش مهمی را ایفاء می‌نماید. مقاله حاضر به‌منظور شناسایی عوامل خانوادگی مؤثر بر سن شروع روسپی‌گری خیابانی در تهران بزرگ از منظر جامعه‌شناسی مورد مطالعه قرار گرفته است. **روش:** تحقیق از نوع پیمایشی است؛ ابزار آن پرسشنامه خودساخته که از روایی و پایایی لازم برخوردار می‌باشد (۰/۷۶/۵). همچنین از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده که ۵۱۲ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند.

یافته‌ها: میانگین سن شروع گرایش به روسپی‌گری حدود ۱۹ سالگی بوده که اولین تجربه جنسی نامشروع، اثرات مهمی بر گرایش آنان به این حرفه فراهم نموده است. از عوامل مؤثر خانوادگی بر سن شروع روسپی‌گری خیابانی عبارت‌اند از: پایبندی مذهبی والدین، تحصیلات والدین، وجود اخلاق در خانواده، مهر و محبت و حفظ استقلال، اسباب آرامش و ایمنی در خانواده و غیره می‌باشد. اما جنبه‌های عینی و ظاهری خانواده نظیر شغل و وضعیت اقتصادی و سبک پوشش و غیره بر سن شروع روسپی‌گری خانواده مؤثر نبوده است. بنابراین جنبه‌های فرهنگی و هویتی خانواده بر ابعاد عینی آن، تأثیر قابل توجهی بر سن شروع روسپی‌گری دارد.

نتیجه‌گیری: راه‌کارهای انتظامی و پیشگیرانه پدیده روسپی‌گری خیابانی، عبارت خواهد بود از: هماهنگی نیروی انتظامی با سایر نهادهای اجتماعی (خانواده، قوه قضائیه و سازمان بهزیستی و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط)، در بحث پیشگیری انتظامی گسترش فرهنگ عفاف و حجاب، مدیریت سامان‌دهی زنان خیابانی، مدیریت ساماندهی دختران فراری و جامعه‌پذیری مجدد آنان، اشاره شده است.

کلیدواژه:

اداره‌امور پلیسی ناهنجاری‌های اجتماعی Policing social abnormalities، اداره‌امور پلیسی روسپیگری Policing prostitution، عوامل خانوادگی Family factors، ناهنجاری اجتماعی Social abnormality، روسپی‌گری خیابانی Street prostitution، راهکارهای پیشگیرانه Preventive measures، سن شروع روسپیگری Age of prostitution initiation

□ **استناد:** وروایی، علی‌اکبر؛ نیازخانی، مرتضی؛ کلای، حسن؛ ترکمان، مهدی (۱۳۸۹، زمستان). عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به ناهنجاری اجتماعی و راه‌کارهای پیشگیری از آن. *فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی*، ۵(۴)، ۶۲۷-۶۴۹.

۱. استادیار گروه حقوق جرم‌شناسی دانشگاه علوم انتظامی (نویسنده مسئول) - ۰۹۱۲۱۷۷۶۸۰۴
۲. دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی
۳. کارشناس ارشد مطالعات فرهنگی و عضو هیئت علمی سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا - ۰۹۳۵۵۷۶۷۱۵۵
۴. کارشناس ارشد فرماندهی و مدیریت انتظامی

مقدمه

بر پایه پژوهش‌های مدنی‌قهفرخی (۱۳۸۶)، میانگین سن شروع روسپی‌گری ۲۲/۴ سال است. این داده در مقایسه با نتایج مطالعه صابری (۱۳۸۲) به نقل از مدنی‌قهفرخی، (۱۳۸۶) که میانگین سن شروع روسپی‌گری را به ترتیب ۱۷/۷ سال و ۱۹/۴ سال گزارش‌شده، نشان‌دهنده بالاتر بودن سن شروع در این مطالعه است. اما در مقایسه با مطالعه فرمانفرمائیان (۱۳۴۹) به‌خصوص در گروه زنان خیابانی، سن شروع روسپی‌گری کاهش یافته و از ۲۴/۷ سال به ۲۲/۴ سال رسیده است. به‌علاوه در این پژوهش بالاترین دامنه سن شروع روسپی‌گری، ۱۹ تا ۲۲ سالگی گزارش‌شده است؛ در حالی که گزارش فرمانفرمائیان (۱۳۴۹)، صابری (۱۳۸۲)، علیایی‌زند (۱۳۸۱) و شرافتی‌پور (۱۳۸۴)، گروه سنی ۱۶ تا ۲۰ سال، بالاترین فراوانی سن شروع را به خود اختصاص داده است. گفتنی است که سن شروع روسپی‌گری طی سال‌های متوالی در تحقیقات مختلف بین ۱۶ تا ۲۴ سالگی در نوسان بوده است.

تحقیقات سال ۱۳۴۹ در خصوص روسپیان ساکن محله قلعه، روسپیان خیابانی، روسپیان گودنشین و روسپیان کاباره‌های تهران نشان می‌دهد که در مجموع فقط ۵۶/۱ درصد از آن‌ها در دوران نوجوانی و طفولیت با پدر و مادر خود زندگی کرده‌اند و مابقی آن‌ها از وجود یک والد یا هر دو والد محروم بوده‌اند (فرمانفرمائیان، ۱۳۴۹، ص ۱۲۳).

«تحقیقات نشان می‌دهد که کودکان پس از جدایی پدر و مادرشان در واقع اغلب از اضطراب عاطفی آشکار رنج می‌برند» (گیدنز، ۱۳۷۶، ص ۴۲). به محض متلاشی شدن خانواده‌ها بزه‌کاری شروع می‌شود؛ زیرا وجود خانواده عاملی است علیه بزه‌کاری، بدترین خانواده‌ها بهتر از نبودن آن است. بین طول مدت بزه‌کاری و عدم کفایت و لیاقت و یا موقعیت والدین در مراقبت از طفل، رابطه‌ای وجود ندارد. ولی طول مدت ماندن اطفال در خانواده و وجود والدین و زندگی با آن‌ها، در روابط خانوادگی و جلوگیری از انحراف آن‌ها به‌طور کامل مؤثر می‌باشد» (جعفر، ۱۴۱۰، ص ۱۰-۱۴). بنابراین، تحقیق حاضر به‌دنبال این موضوع است که اول، سن شروع روسپی‌گری خیابانی در حال حاضر از چندسالگی است و عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به روسپی‌گری خیابانی، شامل چه مواردی خواهد بود؟ به‌عبارت دیگر، هدف اصلی تحقیق عبارت است از شناسایی عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به روسپی‌گری خیابانی و راه‌کارهای پیشگیری از آن.

مبانی نظری: خانواده به‌عنوان یک نهاد اجتماعی؛ مسئول حفظ نسل، اجتماعی کردن

فرزندان و فراهم کردن محیط مانوس و صمیمی و با مهر و محبت برای اعضای خانواده می‌باشد و نقش بسیار مؤثری در اجتماعی نمودن افراد و پیشگیری از بزه‌کاری دارد (آزموده، ۱۳۸۷، ص ۱۷). از طریق خانواده می‌توان یک نوع پیشگیری اجتماعی ایجاد کرد که از طریق مداخله در فرآیند رشد کودکان و بهبود بخشیدن شرایط زندگی آنان و سالم‌ساختن محیط خانواده و محیط طبیعی، سعی در حذف و کاهش عوامل جرم‌زا و در نتیجه پیشگیری از بزه‌کاری دارد.

در درون خانواده، عوامل زیادی وجود دارند که بر سن شروع روسپی‌گری اثرگذار هستند: طلاق، عدم تعادل و نابسامانی در خانواده، نفوذ مستقیم خانواده و غیره. طلاق علاوه بر جنبه‌های منفی در بزه‌کاری در موضوع جرایم جنسی و فحشا به‌طور خاص دارای آثار منفی مختلفی است از جمله اینکه بر اثر جدا شدن زن و مرد از یکدیگر به ویژه در صورت امتناع از ازدواج مجدد، فرد برای تأمین غرایز جنسی خود ممکن است به بازار داد و ستد جنسی روی بیاورد. همچنان که همین احتمال در مورد زن نیز وجود دارد. علاوه بر اینکه در فضای جامعه ایران حساسیت بیشتری در مورد زنان مطلقه وجود دارد، به همین دلیل زمینه‌های لغزش فراوان‌تری در مسیر زندگی زنان مطلقه قرار می‌گیرد.

در بین عوامل اجتماعی، خانواده یکی از مهم‌ترین عواملی است که می‌تواند بیشترین نقش را در جلوگیری از بروز انحراف و جرایم اجتماعی ایفاء نماید. همان‌طور که می‌تواند عامل مؤثری در انجام رفتارهای انحرافی باشد. بنابراین، اگر محیط خانواده در دوران کودکی فرد، یک محیط سالم، مناسب و به سامانی باشد، احتمال مصونیت این فرد از انجام رفتارهای انحرافی و نابهنجار فراوان است. در واقع «اولین عامل و مهم‌ترین ابزار جامعه‌پذیری افراد یک جامعه خانواده می‌باشد؛ زیرا اجتماعی شدن افراد از خانواده شروع می‌شود» (مکلانکلی و بلومر، ۱۳۶۹، ص ۳۲۵). از آنجایی که هویت انسانی در خانواده شکل می‌گیرد، اگر خانواده‌ای دچار اختلال و نابسامانی شود و کارکرد و نقش اصلی خود یعنی تربیت و پرورش را از دست بدهد، فرآیند جامعه‌پذیری به‌خوبی انجام نخواهد شد. در این وضعیت فردی که وارد عرصه‌های مختلف اجتماعی شده است، دچار بحران هویت می‌شود و نمی‌تواند خود را با ارزش‌های پذیرفته‌شده جامعه تطبیق داده و نقش خود را به خوبی ایفا کند. «تحقیقات نشان می‌دهد که ۸۰ الی ۹۰ درصد کودکان منحرف متعلق به خانواده‌هایی هستند که وضعی مغشوش و نابسامان داشته یا شیرازه آن از هم گسسته بوده است» (وروایی، ۱۳۸۴، ص ۱۲۸).

گسن (۱۳۷۴) می گوید:

از میان تمام نفوذهای خارجی که گرایش به تقلید را در کودک تحریک می کنند، نفوذ کانون خانواده زیادتیر و قوی تر از همه است. همچنین خانواده هنگامی که والدین بزه کار یا فاسد الاخلاق هستند، تأثیر جزمزا و مستقیم روی اطفال را اعمال می کند (ص ۱۸۱).

موحدی (۱۳۸۱) اذعان می دارد:

روسیان مورد مطالعه، عمدتاً برآمده از خانواده های پرجمعیت، ازهم گسیخته و فقیر بوده اند. بر اساس آمار مرکز امور مشارکت زنان در سال ۱۳۸۱، ۵/۵ درصد از آن ها دارای خانواده ۷ نفر به بالا بوده، ۱۲/۶ درصد مربوط به خانواده های شش نفره و ۱۵/۵ درصد متعلق به خانواده های ۵ نفره بوده اند. بنابراین حدود ۳۴ درصد به خانواده های ۵ نفره و بالاتر متعلق بوده اند. در حالی که فقط ۲۰ درصد آن ها به خانواده های چهار نفره و سه نفره تعلق داشته اند (ص ۱۸).

فرمانفرمائیان (۱۳۴۹) نیز معتقد است:

روسیان از خانواده هایی برخاسته اند که وضعیت مادی چندان مطلوبی نداشته اند. به عنوان نمونه تحقیقی که در سال ۱۳۴۹ درخصوص ۴ دسته از روسپیان شهر تهران شامل روسپیان خیابانی، روسپیان تلفنی، روسپیان ساکن در محله قلعه و روسپیان کاباره ها از سوی مرکز عالی خدمات اجتماعی انجام شد، نشان می دهد که از نظر شغلی ۳۴/۲ درصد از پدران روسپیان در مشاغل کشاورزی، ۲۲/۲ درصد کار فروشندگی و ۱۹/۹ درصد نیز کارهای حرفه ای داشته اند و ۷۶/۵ درصد از مادران آن ها خانه دار بوده اند. این آمار نشان دهنده آن است که جایگاه اقتصادی خانواده های آن ها در وضعیت چندان خوبی نبوده است (ص ۱۲۵).

همچنین تحقیقات به عمل آمده در خصوص زنان روسپی حاضر در دو مرکز بازپروری بهزیستی شفق و امیدوار نشان می دهند: از نظر شغلی ۴۴/۵ درصد پدران مددجویان مورد مطالعه در مراکز بازپروری شفق و امیدوار، کارگر یا بیکار بوده و پدران ۶۳/۹ درصد مددجویان مورد مطالعه سابقه بیکاری داشته اند (صدیق سروستانی، ۱۳۷۲، ۵۲-۵۷).

سلیمی و داوری (۱۳۸۵) نیز بیان داشته اند که:

بر اثر اختلافات والدین کودک همیشه در این اضطراب است که نکند والدین از هم جدا شوند و وی بدون یکی از آن ها بماند. گرچه کودک ممکن است چیزی به والدین

نگوید، ولی این اضطراب برایش بسیار دردناک است. از طرف دیگر هنگام منازعه والدین، نمی‌داند که از کدامیک طرفداری کند؛ چون هر دو را دوست دارد و بر اثر ادامه این حالت دچار کشمکش روانی می‌شود (ص ۴۹).

معظمی (۱۳۸۲) نیز معتقد است که:

بیشتر اوقات دخترانی که از خانه فرار می‌کنند، کسانی هستند که والدین آن‌ها درگیر خشونت‌های مختلف اعم از بدنی، روانی و فحاشی هستند و قادر به حل مشکلات در محیط زندگی خود نمی‌باشند و در نتیجه کودکان خانواده که از این وضعیت به شدت رنج می‌برند؛ قربانی کشمکش‌های والدین می‌شوند (ص ۱۱۰-۱۱۱).

همچنین در خانواده‌هایی که فرزندان دچار خلاء عاطفی و عدم نظارت و کنترل هستند، با اندک محبتی از طرف جنس مخالف جذب او می‌شوند. وقتی دختر در خانه تحقیر می‌شود و عزت نفس او لگدکوب می‌شود، او نیز ممکن است برای انتقام به سوی انحرافات اجتماعی کشیده شود.

در برخی خانواده‌ها از ابتدای امر، رفتار پدر و مادر با پسران و دختران متفاوت است. انتظارات از ظاهر رفتار و عواطف آن‌ها از اوان طفولیت با یکدیگر فرق دارد. برای مثال تولد فرزند پسر شادمانی‌های گسترده و دیرپایی را در بردارد. اما تولد نوزاد دختر یا به سکوت برگزار می‌شود یا به سرزنش‌ها و سرکوفت‌های شوهر به همسرش می‌انجامد. حتی در برخی جوامع برای مثال «غذایی که به پسرها می‌رسد بیشتر از دخترها است و نیز تحصیلات دخترها بسیار آسان‌تر از پسرها قربانی می‌شود و در نتیجه همین امر، میزان بی‌سوادی زنان بیش از مردان است» (آندره، ۱۳۷۶، ص ۴۷).

نتایج تحقیقات به‌عمل‌آمده نشان می‌دهد که «یکی از دلایل فرار دختران تبعیض گذاشتن والدین بین فرزندان پسر و دختر و بی‌توجهی به انتظارات و خواسته‌های آنهاست» (معظمی، ۱۳۸۲، ص ۱۱۴).

بنابر آنچه گفته شد افراط و تفریط در کنترل فرزندان هر یک دارای آثار سوء خاص خود می‌باشد. اعمال کنترل و انضباط شدید نه تنها از لحاظ تربیتی، تأثیر مثبت ندارد، بلکه از لحاظ روحی و روانی آثار منفی بر فرزندان خانواده دارد که می‌توان تضعیف روحیه اعتماد به نفس را از اولین عوارض این مسئله دانست. از سوی دیگر، تفریط در اعمال نظارت و غفلت از کنترل مناسب نسبت به فرزندان آثار منفی دیگری در پی دارد. در خانواده‌هایی که به فرزندان خود توجه نمی‌کنند یا بی‌تفاوت‌تر از آن هستند که آن‌ها

را تحت راهنمایی و نظم خویش درآورند. فرزندان قادر نیستند حدودی برای رفتار خود بیابند. بنابراین ممکن است به حقوق سایر افراد و جامعه تجاوز نموده و به سمت بزه کاری و اعمال ناهنجار سوق پیدا کنند.

برت (۱۹۶۲) در این زمینه می‌گوید:

این عامل جزو مهم‌ترین عوامل بزه‌کاری محسوب می‌شود. تأثیر و نسبت این عوامل در افراد بزه‌کار چندین برابر افراد غیربزه‌کار است. این نسبت تا حدود زیادی معلول نفوذ والدین و نوع نظامی است که در خانواده اعمال می‌شود. اهمیت آن از نظر نوع و میزان ارتکاب بزه بیش از فقر خانوادگی است (ص ۶۲).

کنترلی که والدین، مسئولین مدارس و سایرین در اغلب اوقات بر رفتارها و اعمال دختران اعمال می‌کنند تا با ایجاد محدودیت برای آن‌ها، مانع از تخلفات جنسی آن‌ها شوند؛ گرچه ممکن است این‌گونه نظارت‌ها در برخی از دختران موجب کاهش وقوع جرم شوند ولی احتمال دارد نوع دیگری از بزه‌کاری را مانند طغیان دختران در مقابل عوامل بازدارنده و سنتی موجب شود. آن‌ها ممکن است در پیدا کردن راه‌حلی برای رهایی از این‌گونه فشارها که بعضاً غیرقابل تحمل است به دامن فعالیت‌های غیرقانونی دیگر پناه ببرند (چسنی‌لند و راندال، ۱۹۹۸، ص ۱۸۹).^۲ از سوی دیگر، خانواده‌هایی که بر نحوه رفتار دختران خود (معاشران آن‌ها، نحوه لباس پوشیدن، جاهایی که می‌روند، زمان‌هایی که رفت‌وآمد می‌کنند، چه فیلم‌هایی را نگاه می‌کنند، چه آهنگ‌هایی را گوش می‌دهند، چه مجالسی حضور پیدا می‌کنند، چگونه حضور پیدا می‌کنند، چه اماکن تفریحی می‌روند...) نظارت و دقت کافی ندارند و در واقع دختران خود را به‌طور کامل آزاد می‌گذارند، دیر یا زود باید شاهد انحراف جنسی دختران خود و کشیده شدن آن‌ها در دام انحراف و فحشا و فساد باشند. بنابراین، فقدان نظارت کافی خانواده‌ها بر پدیده روسپی‌گری زنان و دختران خیابانی، منجر به پدیده‌ای شده که خانواده، کارکرد اصلی خود را که کنترل ناهنجاری آنان است؛ از دست داده و این پدیده روسپی‌گری خیابانی را در سطح جامعه منتشر نموده که در نهایت، نهادهای دیگری نظیر نیروی انتظامی و قوه قضائیه مسئولیت مدیریت و کنترل این پدیده را به‌دست می‌گیرند.

1. Burt, 1965, p. 62

2. Chesney-Lind & Randall, 1998, p. 189

سوال اصلی تحقیق: از عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به روسپی‌گری خیابانی در تهران کدام است و راه‌کارهای پیشگیری از آن چه می‌باشد؟

روش

روش تحقیق، پیمایشی و از نوع توصیفی می‌باشد. گاهی اوقات، انتخاب نمونه به صورت تصادفی یا غیرتصادفی مشکل و حتی در برخی مواقع غیرممکن است. در چنین شرایطی، پژوهشگر از نمونه‌گیری در دسترس استفاده می‌کند (دلور، ۱۳۸۶، ص ۹۸). در پژوهش حاضر با توجه به عدم اطلاع از مکان و زمان مناسب برای دسترسی به واحدهای نمونه به چهار محل که بیش‌تر با این گونه افراد در تماس هستند، مراجعه گردید. از لحاظ زمانی، تقریباً همزمان به مدت ۱۱ ماه، پاسخگویان در مکان‌های مورد نظر (بهزیستی، کانون اصلاح‌وتربیت و زندان اوین و مرکز مبارزه با مفاسد اجتماعی)، پس از بررسی سوابق پرونده‌های موجود و حصول اطمینان از ویژگی «روسپی خیابانی»، با اکثریت افراد مراکز فوق در سطح استان تهران، تقریباً به صورت تمام‌شمار مصاحبه گردید.

در این تحقیق، جامعه آماری و حجم نمونه شامل روسپیان خیابانی که در خیابان‌ها شناسایی شده و بخشی دیگر در مراکز بهزیستی، کانون اصلاح‌وتربیت، زندان اوین و مرکز مبارزه با مفاسد اجتماعی نگهداری می‌شدند و به مجموع ۵۱۲ نفر بودند که مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

جدول ۱. توزیع فراوانی و فراوانی نسبی تعداد مصاحبه‌ها با روسپی‌گران در مکان‌های مختلف سطح تهران

مکان مصاحبه	تعداد	درصد
خیابان	۱۰۲	۱۹/۹
مراکز بهزیستی	۲۳۷	۴۶/۳
کانون اصلاح‌وتربیت و زندان اوین	۷۵	۱۴/۶
اداره مبارزه با مفاسد اجتماعی	۹۸	۱۹/۱
جمع	۵۱۲	۱۰۰

ابزار جمع‌آوری داده، استفاده از پرسشنامه خودساخته بوده است. پرسشنامه حاضر پس از مروری بر تحقیقات پیشین، مبانی نظری، روایی محتوایی و سازه‌ای مورد بررسی

قرار گرفت و با مراجعه به داوران این رشته، صحت روایی صوری آزمون مطالعه گردید. در نهایت با استفاده از نرم‌افزار SPSS، و با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ یا همسانی درونی داده‌ها، پایایی پرسشنامه به میزان ۰/۷۶ محاسبه گردید که بیانگر داشتن پایایی تحقیق می‌باشد.

تعریف نظری و عملیاتی متغیرها:

■ **متغیر وابسته:** روسپی‌گری خیابانی عبارت است از هر گونه رابطه جنسی بی‌قاعده و مکرر با دیگران به منظور کسب لذت یا منافع مادی (وروایی، ۱۳۸۴، ص ۲۶). در این تحقیق شاخص‌های متغیر وابسته عبارت از وضعیت روسپی‌گران که شامل سن آغاز روسپی‌گری و اولین تجربه جنسی نامشروع می‌باشد.

■ **متغیر مستقل:** خانواده به‌عنوان اولین و مهم‌ترین مکان جامعه‌پذیری فرزندان می‌باشد. در خانواده ارزش‌ها و هنجارها به کودک و نوجوان منتقل می‌شود و در کل رفتار پدر و مادر و دیگر اعضای خانواده بر نحوه رفتار و حتی تفکر جوان تأثیر زیادی می‌گذارند. ساختار روابط والدین با هم و با کودک و نوجوانان، رعایت اخلاق و مسائل تربیتی در خانواده، ارضاء نیازها، کنترل و نظارت و موارد دیگر از جمله عوامل خانوادگی مؤثر بر رفتار نوجوانان است.

در این پژوهش، عوامل خانوادگی به‌عنوان عامل اثرگذار بر سن شروع روسپی‌گری خیابانی مورد بررسی قرار می‌گیرد. عوامل خانوادگی شامل پایبندی مذهبی والدین و خود شخص، حفظ استقلال و مهر و محبت و اخلاق در خانواده، تحصیلات والدین و خود شخص، آرامش و ایمنی خانواده، وضعیت اقتصادی و منزلت شغلی سرپرست خانواده، سبک لباس پوشیدن و وضعیت ظاهری خانواده، تعارض و خشونت و وضعیت اعتیاد و نابسامانی در خانواده می‌باشد.

با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS از آزمون‌های توصیفی (فراوانی و درصد معتبر) و آزمون‌های استنباطی (همبستگی پیرسون و آزمون تی) برای تجزیه و تحلیل داده‌های آماری استفاده شد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی: در این بخش در سه قسمت داده‌های تحقیق بررسی شده است:
۱- توصیف وضعیت سن گرایش به روسپی‌گری خیابانی و اولین تجربه جنسی نامشروع؛

۲- توصیف وضعیت فرهنگی خانواده روسپی‌ها؛ ۳- توصیف ویژگی‌های فردی و اجتماعی خانواده روسپی‌ها.

۱. سن گرایش به روسپی‌گری خیابانی و اولین تجربه جنسی نامشروع: برای تعیین سن گرایش به روسپی‌گری خیابانی از دو شاخص سن شروع به روسپی‌گری خیابانی و اولین تجربه جنسی نامشروع استفاده گردید. براساس یافته‌های جدول ۲، بیش از نیمی از پاسخگویان یعنی ۵۶٪ در سنین ۱۶ تا ۲۰ سالگی، اولین تجربه جنسی نامشروع، سن آغاز روسپی‌گری آنان نیز بوده است. ۱۸/۵٪ در سن پانزده یا کمتر از آن، ۱۲/۲٪ در سنین بیست و یک تا بیست و پنج سالگی، ۷/۱٪ در سنین بیست و شش تا سی سالگی و ۶/۳٪ در سن ۳۱ سالگی یا بیشتر از آن، روسپی‌گری را آغاز کرده‌اند. گفتنی است که بیش از ۹۰٪ روسپیان در اولین تجربه جنسی زیر ۲۰ سال می‌باشند که تا حد زیادی حاکی از ناآگاهی آنان برای ورود به عرصه این کج‌روی اجتماعی است.

جدول ۲. توزیع فراوانی و فراوانی نسبی سن آغاز روسپی‌گری (n= ۵۱۲)

جمع	سن آغاز روسپی‌گری					گرایش به روسپی‌گری	
	+۳۱	۳۰-۲۶	۲۵-۲۱	۲۰-۱۶	۱۵ و کمتر	فراوانی	سن آغاز روسپی‌گری
۴۹۸	۳۲	۳۶	۶۲	۲۷۴	۹۴	فراوانی	سن آغاز روسپی‌گری
۱۰۰	۶/۳	۷/۱	۱۲/۲	۵۵/۹	۱۸/۵	درصد معتبر*	سن آغاز روسپی‌گری
۴۹۸	-	۳	۲۹	۲۸۲	۱۸۴	فراوانی	اولین تجربه جنسی نامشروع
۱۰۰	-	۰/۵	۵/۸	۵۶/۷	۳۷	درصد معتبر	اولین تجربه جنسی نامشروع

* درصد معتبر بدون در نظر گرفتن تعداد بی‌پاسخ‌ها لحاظ شده است.

نکته قابل توجه اینکه، بیش از سه چهارم پاسخگویان یعنی ۷۴/۴٪ از سن بیست سالگی و یا کمتر از آن روسپی‌گری را شروع کرده‌اند. میانگین سن آغاز روسپی‌گری، ۱۹ سال و چهار ماه، میانه هفده سال و نما (بیشترین فراوانی) مربوط به گروه شانزده تا بیست سال (۵۵/۹٪ از کل روسپیان) می‌باشد و دامنه تغییرات سنین شروع روسپی‌گری بین ۱۳ تا ۴۵ سال می‌باشد.

۴. وضعیت فرهنگی خانواده‌های روسپی: جدول ۳ نشان می‌دهد که بیش از ۶۰٪ خانواده‌های روسپی، هنجارها را رعایت نمی‌کردند؛ رفتارهایی نظیر حضور در مجالس و میهمانی‌های خانوادگی با پوشش نامناسب، تماشای فیلم‌های تحریک‌کننده به صورت خانوادگی، و روابط

جنسی پدر و مادر آشکار در میان اعضای خانواده‌ها علی‌رغم اینکه در بیش از ۴۰٪ نظارت و کنترل در خانواده روسپی‌ها در حد متوسط و شدید بوده اما با این حال گرایش افراد روسپی به رفتارهای ناپه‌نجان وجود داشته است: معاشرت با اغیار، لباس پوشیدن نامناسب، آرایش آن‌چنانی و تفریحات ناسالم. ضمن آن‌که پایبندی مذهبی در خانواده‌های روسپی بدین صورت بوده است که ۷۵٪ افراد روسپی به‌طور کلی گرایش مذهبی بسیار ضعیفی داشتند یا در حد کم و خیلی کم بوده. همچنین بیش از ۵۰٪ مادران و پدران آنان، گرایش مذهبی بسیار اندکی داشتند.

جدول ۳. توزیع فراوانی نسبی (درصد معتبر)* پاسخگویان بر حسب وضعیت فرهنگی خانواده‌های روسپی

عوامل	شاخص‌های متغیر مستقل	اصلاً	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
عدم رعایت هنجارها در خانواده (عامل اول)	حضور در مجالس و میهمانی‌های خانوادگی با پوشش نامناسب	۵۸/۹	۶/۷	۹/۳	۱۰/۶	۹/۱	۵/۵	۱۰۰
	تماشای فیلم‌های تحریک‌کننده به صورت خانوادگی	۶۲/۴	۷/۷	۹/۴	۱۰/۴	۵/۹	۴/۱	۱۰۰
	روابط جنسی پدر و مادر آشکار در میان اعضای خانواده	۶۰/۹	۱۳	۷/۹	۷/۹	۴/۹	۵/۳	۱۰۰
نظارت و کنترل در خانواده (عامل دوم)	مکان و زمان‌های رفت‌وآمد	۱۲/۶	۱۰/۷	۱۳/۸	۱۴/۶	۲۶/۷	۲۱/۵	۱۰۰
	با چه افرادی معاشرت داشتن	۱۲/۱	۸/۷	۱۸/۳	۱۵/۵	۲۵/۸	۱۹/۶	۱۰۰
	نحوه لباس پوشیدن	۱۲/۱	۸/۵	۸/۸	۲۰/۸	۲۰/۴	۱۹/۲	۱۰۰
	آرایش ظاهری	۱/۳	۷/۹	۱۹/۲	۱۶/۹	۲۳	۲۱/۶	۱۰۰
	تفریحات ناسالم	۱۵/۹	۱۱/۹	۱۸/۸	۲۰/۴	۱۸/۵	۱۴/۵	۱۰۰
پایبندی مذهبی (عامل سوم)	پدر	۲۲/۶	۲۰/۹	۱۸/۲	۱۹/۷	۱۱/۱	۵/۲	۱۰۰
	مادر	۱۳/۷	۲۲/۱	۱۷/۶	۲۳/۸	۱۴/۳	۵/۵	۱۰۰
میزان مقصر بودن (عامل چهارم)	پاسخگو	۲۳/۱	۲۷/۵	۲۶/۹	۲۰/۳	۱/۴	-/۲	۱۰۰
	پدر و مادر	۱۴/۳	۲/۹	۵/۴	۷	۱۳	۵۷/۳	۱۰۰
	خواهر و برادر	۶۱/۹	۶/۸	۷/۲	۵/۴	۸/۴	۹/۳	۱۰۰
عامل پنجم)	رعایت موازین اخلاقی در خانواده	۴۴/۵	۲۱/۵	۱۳/۴	۹/۷	۶/۳	۴/۵	۱۰۰
عامل ششم)	تعارض در خانواده	۰	۳/۶	۵/۶	۱۴/۹	۳۰/۲	۴۵/۸	۱۰۰
عامل هفتم)	تبعیض جنسی در خانواده	۳۱/۱	۹/۸	۱۰/۲	۱۲	۱۴/۵	۳۲/۴	۱۰۰
عامل هشتم)	ارضاء نیاز در خانواده	۷/۵	۳۹/۱	۲۸/۴	۱۷/۴	۶/۵	۱/۲	۱۰۰

* درصد معتبر بدون در نظر گرفتن تعداد بی‌پاسخ‌ها لحاظ شده است.

جالب توجه است که حدود ۷۰٪ از افراد روسپی در حد خیلی زیاد عنوان کردند که والدین آن‌ها، نقش زیادی در گرایش آنان به روسپی‌گری خیابانی داشتند؛ ۸۰٪ آنان عنوان کردند که موازین اخلاقی در خانواده آنان رعایت نمی‌شد. ۷۵٪ آنان عنوان کردند که در خانواده آنان تعارضات زیادی وجود دارد. بیش از ۷۰٪ آنان عنوان کردند که نیازهایشان اصلاً در خانواده ارضاء نمی‌شده و یا در حد کم و خیلی کم بوده است. لذا این عوامل خانوادگی از جمله دلایلی بوده که اظهار می‌داشتند عامل اصلی گرایش آنان به روسپی‌گری خانوادگی بوده است.

جدول ۴. توزیع فراوانی و درصد معتبر* ویژگی‌های فردی و اجتماعی خانواده‌های روسپی

ویژگی‌های خانواده	سطوح	فراوانی	درصد معتبر
تحصیلات پدر	بی‌سواد	۱۴۸	۳۰
	زیر دیپلم	۳۲۳	۶۵/۴
	دانشگاهی	۲۳	۴/۶
	جمع	۴۹۴	۱۰۰
تحصیلات مادر	بی‌سواد	۲۰۰	۴۰
	زیر دیپلم	۲۸۸	۵۷/۶
	دانشگاهی	۱۲	۲/۴
	جمع	۵۰۰	۱۰۰
پایگاه اجتماعی	پایین	۱۷۲	۴۴/۱
	متوسط	۲۰۶	۵۲/۸
	بالا	۱۲	۲/۱
	جمع	۳۹۰	۱۰۰
بعد خانوار	زیر ۳ نفر	۳۵	۷
	۴-۶	۲۲۹	۴۶/۱
	+۷	۲۳۳	۴۶/۹
	جمع	۴۹۷	۱۰۰

* توضیح اینکه درصد معتبر بدون در نظر گرفتن تعداد بی‌پاسخ‌ها لحاظ شده است.

۳. ویژگی‌های فردی و اجتماعی خانواده‌های روسپی: ویژگی‌های فردی و اجتماعی خانواده‌های روسپی بر اساس تحصیلات والدین، پایگاه اجتماعی، بعد خانوار، از هم گسیختگی

خانوادگی، برخوردهای خشونت‌آمیز، اعتیاد و در نهایت ترک از خانواده شناسایی گردیده است (جدول ۴).

توزیع فراوانی نسبی در جدول ۴ نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی و درصد معتبر میزان تحصیلات پدر و مادر در خانواده روسپی‌ها بی‌سواد و زیر دیپلم می‌باشد؛ که این میزان برای تحصیلات پدر روسپیان به میزان ۹۵/۴٪ و برای تحصیلات مادر روسپیان ۹۷/۶٪ می‌باشد. همچنین سطح پایگاه اجتماعی پایین خانواده روسپی‌ها به میزان ۴۴/۱٪ و بعد خانوار بیش از ۷ نفر در این نوع خانواده‌ها به میزان ۴۶/۹٪ می‌باشد.

۴. نابسامانی خانواده (ازهم‌گسیختگی خانوادگی): تغییراتی که در اوضاع و شرایط خانوادگی بر اثر مرگ والدین یا یکی از آن دو، طلاق و ترک خانواده پدید می‌آید، تأثیری عمیق در بروز رفتارهای انحرافی کودکان و نوجوانان دارد. از میان عوامل مختلف ازهم‌گسیختگی خانوادگی، طلاق دارای بیشترین مقدار (۴۸٪) بر سن شروع روسپی‌گری مؤثر بوده است.

جدول ۵. توزیع فراوانی و درصد معتبر دلایل نابسامانی خانوادگی روسپیان

پاسخ‌ها	فوت مادر	فوت پدر	فوت هردو	ترک خانه از سوی پدر	ترک خانه از سوی مادر	طلاق	سایر موارد	بدون پاسخ	جمع
فراوانی	۲۵	۴۰	۱۹	۹	۱۱	۱۰۴	۹	۱۰	۲۲۷
درصد معتبر	۱۱/۵	۱۸/۳	۸/۷	۴/۱	۵	۴۷/۷	۴/۱	۱۰۰	-

در این رابطه، فارینگتون و وست (۱۹۹۵)^۱ دریافتند که افرادی که ازدواج کرده‌اند و هرگز جدا نشده‌اند در ۳۲ سالگی کمتر از دیگران ضداجتماعی هستند؛ در مقابل آنانی که ازدواج کرده و جدا شده‌اند و اکنون تنها زندگی می‌کنند، ضداجتماعی‌ترین افراد هستند (ص ۲۶۵). بنابراین، طلاق به‌عنوان مهم‌ترین عامل ازهم‌گسیختگی خانوادگی به شمار می‌آید که اثرات نامطلوبی بر سن گرایش به روسپی‌گری برجای می‌گذارد.

۵. خشونت در خانواده: جدول ۶ نشان می‌دهد که بیشترین واکنش اولیه والدین در مقابل رفتار غلط فرزندان (حدود ۲۹/۹٪) دعوای لفظی بوده اما واکنش دوم (۳۶/۶٪) و سوم (۴۶/۵٪) والدین کتک و تنبیه بدنی و در نهایت (۲۸/۸٪) اخراج از منزل می‌باشد. بنابراین، ملاحظه می‌شود که در خانواده روسپی‌ها، ابتدا خشونت‌های روحی و روانی و اگر مؤثر واقع

1. Farrington & West, 1995

نشد، خشونت‌های فیزیکی اعمال می‌شود. لذا در خانواده‌ی روسپی‌ها بیشتر از تنبیه روحی، روانی و جسمی به حد زیاد و به جای تعامل در حل مسائل خانوادگی استفاده می‌شود.

جدول ۶. توزیع فراوانی و درصد معتبر خشونت در خانواده روسپی‌ها

جمع	سایر	اخراج از منزل	کتک و تنبیه بدنی	فحش و ناسزا	دعوی لفظی	نصیحت و ارشاد	چشم پوشی یا گذشت	واکنش والدین در مقابل رفتار غلط فرزندان	
۵۰۸	۳	۲	۷۴	۱۳۴	۱۵۲	۹۱	۵۱	فراوانی	واکنش اولیه
۱۰۰	۰/۶	۰/۶	۱۴/۶	۲۶/۴	۲۹/۹	۱۷/۹	۱۰	% معتبر	
۳۹۶	۷	۱۸	۱۴۵	۱۲۳	۶۶	۳۲	۵	فراوانی	واکنش دومی
۱۰۰	۱/۸	۴/۵	۳۶/۶	۳۱/۱	۱۶/۷	۸/۱	۱/۳	% معتبر	
۲۸۸	۱۰	۸۳	۱۳۴	۳۸	۱۷	۲	۴	فراوانی	واکنش سومی
۱۰۰	۳/۵	۲۸/۸	۴۶/۵	۱۳/۲	۵/۹	۰/۷	۱/۴	% معتبر	

۶. **اعتیاد در خانواده:** اعتیاد در خانواده این گونه پرسیده شد، که «یکی از مواردی که این روزها در جامعه ما به وفور دیده می‌شود، گرایش بعضی از مردم به مواد مخدر می‌باشد؛ در خانواده شما چه کسانی اعتیاد به مواد مخدر دارند؟»

جدول ۷. توزیع فراوانی نسبی اعتیاد در خانواده روسپی‌ها

درصد نسبت به پاسخگویان	درصد نسبت به پاسخ‌ها	فراوانی	پاسخ‌ها
۵۷/۲	۴۴/۴	۲۹۳	هیچ کس
۴۲/۴	۳۲/۹	۲۱۷	پدر
۹/۸	۷/۶	۵۰	مادر
۱/۶	۱/۲	۸	خواهر
۲/۷	۲/۱	۱۴	سایر (ناپدری، نامادری، برادر ناتنی و...)
۰/۴	۰/۳	۲	بدون پاسخ
۱۲۹	۱۰۰	۶۵۸	جمع

وجود افراد معتاد در خانواده تأثیر سویی بر سایر اعضای خانواده خواهد داشت. این

تأثیر علاوه بر کاهش میزان نظارت و کنترل بر فرزندان عامل مهم و مؤثری در کاهش نقش کارکردی والدین در تربیت صحیح فرزندان دارد. بنابراین، وجود اعتیاد در خانواده روسپی‌ها عامل مهمی در گرایش فرزندان به سمت انحراف و ارتکاب اعمال مجرمانه به حساب می‌آید. زیرا نتایج داده‌های مندرج در جدول ۷ نشان می‌دهد که بیش از ۵۰٪ خانواده روسپی‌ها به مواد مخدر گرایش دارند که در ۳۲/۹٪ از آنان پدر گرفتار این مسئله باشد.

۷. ترک خانواده: یافته‌های جدول ۸ نشان می‌دهد: بیش از نیمی از پاسخگویان یعنی ۶۱/۵٪ به علت فرار، ۲۷/۵٪ به دلیل تأهل و ازدواج، ۰/۸٪ به دلیل ادامه تحصیل از خانواده پدری خود جدا شده‌اند. ۲/۶٪ پاسخگویان نیز با خانواده خود زندگی می‌کنند. بنابراین، مشاهده می‌شود که فرار بیشترین دلیل جدایی افراد روسپی از خانواده‌شان می‌باشد.

جدول ۸. توزیع فراوانی نسبی علت ترک در خانواده روسپی

پاسخ‌ها	جدا نشده	ازدواج	اشتغال	ادامه تحصیل	فرار	سایر موارد	بدون پاسخ	جمع
فراوانی	۱۳	۱۴۰	۴	۴	۳۱۳	۳۵	۳	۵۱۲
درصد معتبر	۲/۶	۲۷/۵	۰/۸	۰/۸	۶۱/۵	۶/۹	۱۰۰	-

یافته‌های توصیفی: در یافته‌های توصیفی در سه جدول شماره ۹، ۱۰ و ۱۱ به اثرات عوامل خانوادگی مؤثر بر سن گرایش روسپیان به روسپی‌گری خیابانی با استفاده از آزمون‌های همبستگی پیرسون و آزمون تی مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. در جدول شماره ۹، عوامل خانوادگی که در گرایش به روسپی‌گری مؤثر و به لحاظ آماری معنادار بوده، ارائه شده‌اند. عوامل خانوادگی ذکر شده در جدول شماره ۱۰ معنادار نمی‌باشند. همچنین در جدول شماره ۱۱ با توجه به سطح معناداری، برخی از عوامل خانوادگی در گرایش به روسپی‌گری مؤثر و برخی دیگر بی‌تأثیر بوده که با استفاده از آزمون آماری تی محاسبه شده‌اند.

عوامل خانوادگی مؤثر بر سن شروع روسپی‌گری خیابانی در جدول ۹ به طرز معناداری ارائه شده‌اند. این عوامل شامل پایبندی مذهبی مادر به‌عنوان بالاترین عامل خانوادگی اثرگذار و تفریحات ناسالم به‌عنوان پایین‌ترین عامل بر سن شروع روسپی‌گری خیابانی مؤثر بوده است. در این میان، پایبندی مذهبی والدین و خود فرد، مهر و محبت و اخلاق و اسباب آرامش و ایمنی در خانواده و بعد خانوار و حفظ استقلال از عوامل بازدارنده شروع

سن روسپی‌گری افراد روسپی بوده است. به عبارت دیگر، عوامل زیر، مانع از شکل‌گیری روسپی‌گری در سنین پایین می‌باشند.

جدول ۹. بررسی عوامل خانوادگی اثرگذار بر سن شروع روسپی‌گری خیابانی

عوامل اثرگذار	تعداد پاسخگو	سطح معناداری	میزان اثرگذاری
پایبندی مذهبی مادر	۴۸۴	۰/۰۰۰	۰/۳۴
بعد خانوار	۴۹۳	۰/۰۰۰	۰/۳۱
پایبندی مذهبی پدر	۴۷۴	۰/۰۰۰	۰/۳۰
تعارض در خانواده	۵۰۰	۰/۰۰۰	- ۰/۲۷
مهر و محبت	۵۰۴	۰/۰۰۰	۰/۲۴
حفظ استقلال	۵۰۴	۰/۰۰۰	۰/۲۳
تحصیلات پدر	۴۹۰	۰/۰۰۰	۰/۲۲
اخلاق در خانواده	۵۰۲	۰/۰۰۰	۰/۲۲
پایبندی مذهبی پاسخگو	۴۹۴	۰/۰۰۰	۰/۲۱
تحصیلات مادر	۴۹۶	۰/۰۰۰	۰/۱۹
اسباب آرامش و ایمنی خانواده	۵۰۵	۰/۰۰۰	۰/۱۵
تفریحات ناسالم	۴۹۹	۰/۰۰۰	- ۰/۱۲

یافته‌های جدول ۹، نشان می‌دهند عوامل خانوادگی که مانع از کاهش سن شروع روسپی‌گری در خانواده‌های روسپی می‌باشد عبارت‌اند از: پایبندی مذهبی پدر و مادر، مهر و محبت، تحصیلات پدر، اخلاق در خانواده، پایبندی مذهبی پاسخگو، تحصیلات مادر، اسباب آرامش و ایمنی خانواده و بعد خانوار. اما تفریحات ناسالم و تعارض در خانواده روسپی بر سن شروع روسپی‌گری اثرات تشدیدکننده دارد.

همچنین در جدول ۱۰، عوامل خانوادگی دیگری که بر سن شروع روسپی‌گری خیابانی، اثرگذار نبوده شامل وضعیت اقتصادی خانواده، منزلت شغلی پدر، پایگاه اجتماعی خانواده، مکان‌های رفت‌وآمد، معاشرت، نحوه لباس پوشیدن و آرایش ظاهری است.

جدول ۱۰. عوامل خانوادگی غیراثرگذار بر سن شروع روسپی گری خیابانی

عوامل اثرگذار	تعداد پاسخگو	سطح معناداری	میزان همبستگی
وضعیت اقتصادی خانواده	۵۰۴	۰/۱۸	۰/۰۵
منزلت شغلی پدر	۴۷۶	۰/۰۶	- ۰/۰۸
پایگاه اجتماعی خانواده	۳۸۷	۰/۱۴	- ۰/۰۷
مکان‌های رفت و آمد	۲۰۲	۰/۳۰۷	- ۰/۰۴۶
معاشرت	۵۰۰	۰/۶۰۳	- ۰/۰۲۲
نحوه لباس پوشیدن	۵۰۰	۰/۵۲۱	- ۰/۰۲۹
آرایش ظاهری	۵۰۰	۰/۸۰۴	- ۰/۰۱۱

جداول ۹ و ۱۰ نشان می‌دهند که جنبه‌های فرهنگی خانواده (ابعاد مذهبی، اخلاقی و روحی و روانی) تأثیرات قابل توجهی بر سن شروع روسپی گری دارد؛ اما جنبه‌های عینی و ظاهری خانواده (شغل و وضعیت اقتصادی خانواده، نحوه لباس پوشیدن و غیره) تأثیری بر سن گرایش به روسپی گری ندارد.

جدول ۱۱. بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر سن شروع روسپی گری خیابانی با استفاده از آزمون تی

عوامل اثرگذار	تعداد پاسخگو	مقدار تی	سطح معناداری
اعتیاد پدر	۵۰۶	۳/۰۶	۰/۰۰۲
اعتیاد برادر	۵۰۶	- ۲/۷۰	۰/۰۰۸
ساخت خانواده	۵۰۱	۲/۹۹	۰/۰۰۴
نابسامانی خانواده	۲۱۶	۳/۰۱۴	۰/۰۰۸
اعتیاد مادر	۴۵۶	۰/۳۵	۰/۷۲
اعتیاد خواهر	۵۰۶	۱/۰۷	۰/۳۱
اعتیاد پاسخگو	۵۰۸	۰/۱۷	۰/۸۶
خسونت در خانواده	۳۶۴	۰/۶۱	۰/۶۵

در جدول ۱۱، چهار عامل، اعتیاد پدر و برادر، ساخت خانواده و نابسامانی خانوادگی از عوامل معنادار و مؤثر بر سن گرایش به روسپی‌گری خیابانی بوده‌اند. اما چهار عامل دیگر شامل اعتیاد مادر، خواهر، خود فرد، و خشونت در خانواده آنان، در گرایش به سن روسپی‌گری رابطه معناداری نداشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر، سن شروع روسپی‌گری به‌عنوان متغیر وابسته بوده و عوامل خانوادگی (پایبندی مذهبی والدین و خود شخص، حفظ استقلال و مهر و محبت و اخلاق در خانواده، تحصیلات والدین و خود شخص، آرامش و ایمنی خانواده، وضعیت اقتصادی و منزلت شغلی سرپرست خانواده، سبک لباس پوشیدن و وضعیت ظاهری خانواده، تعارض و خشونت و وضعیت اعتیاد و نابسامانی در خانواده) به‌عنوان متغیرهای مستقل مورد بررسی قرار گرفته است.

می‌توان بیان داشت که از میان تحقیقات مختلف انجام‌شده پیرامون روسپی‌گری خیابانی در جامعه ایران (فرمانمائی‌ان، ۱۳۴۹؛ مدنی قهفرخی، ۱۳۸۶؛ شرافتی‌پور، ۱۳۸۴؛ صابری، ۱۳۸۲؛ علیایی‌زند، ۱۳۸۱)، میانگین سن شروع روسپی‌گری خیابانی را باید بین سنین ۱۶ تا ۲۴ سالگی دانست. اگر ۱۶ تا ۲۴ سالگی را میانگین بگیریم؛ سن شروع روسپی‌گری خیابانی، ۲۰ سالگی خواهد بود. اما در تحقیق حاضر، سن شروع روسپی‌گری خیابانی، ۱۹ سالگی است که نشان می‌دهد نتایج تحقیق حاضر، تفاوت چندانی با تحقیقات پیشین ندارد. همچنین، تحقیق حاضر، نتایج مشابهی را در خصوص عوامل خانوادگی نظیر بعد خانوار، وضعیت تأهل و سایر موارد با تحقیقات دیگران وجه مشترکی داشته است. اما علاوه بر عوامل فوق بر بعد فرهنگی تأکید بیشتری نموده و نشان داده که عوامل فرهنگی و معنوی خانواده بر عوامل عینی و اقتصادی خانواده اثر بیشتری بر سن شروع روسپی‌گری داشته است.

در این رابطه، نتایج آزمون‌های آماری عوامل نشان می‌دهد که جنبه‌های فرهنگی خانواده (ابعاد مذهبی، اخلاقی و روحی و روانی) تأثیرات قابل توجهی بر سن شروع روسپی‌گری دارد؛ اما جنبه‌های عینی و ظاهری خانواده (شغل و وضعیت اقتصادی خانواده، نحوه لباس پوشیدن و غیره) تأثیری بر سن شروع روسپی‌گری ندارد. لذا در خانواده‌هایی که از لحاظ فرهنگی، از وضعیت مناسبی برخوردار نیستند، به دختران در سن ۱۹ و ۲۰

ساله آن خانواده باید توجهی ویژه داشت که در شرف خطر روسپی‌گری خیابانی قرار دارند. چرخه جمع‌آوری زنان خیابانی توسط نیروی انتظامی و سپردن آن‌ها به سازمان بهزیستی، نگهداری موقت زنان و سپس ترخیص آن‌ها و ورود دوباره زنان به روسپی‌گری خیابانی، سال‌هاست که ادامه دارد. اما درباره تعداد افراد دستگیرشده، ویژگی‌های آنان، میزان موفقیت سازمان بهزیستی در بازپروری آن‌ها و بالاخره میزان برگشت مجدد زنان به فعالیت‌های گذشته، هنوز اطلاعات دقیق و موثقی موجود نیست؛ که جای تحقیقات پیرامون آن خالی می‌باشد. لذا پیشنهاد گردیده که یکی از عوامل پیشگیری انتظامی در بحث تقویت فرهنگی خانواده، تعامل سازنده مددکاران اجتماعی با خانواده روسپی‌گران خیابانی می‌باشد. همچنین پلیس در تعامل با سایر نهادهای اجتماعی نظیر قوه قضائیه و سازمان بهزیستی و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط، جهت حمایت از زنان سرپرست خانوار در تأمین معیشت خانواده، نقش ارزنده‌ای داشته باشند. در نهایت، پلیس با استقرار در محل تردد احتمالی دختران فراری از جمله پایانه‌ها، پارک‌ها و تفرجگاه‌ها، آنان را قبل از ورود و جذب در باندهای فساد و فحشاء، شناسایی و در تعامل با نهادی ذی‌ربط، مدیریت و ساماندهی کنند.

البته گفتنی است در بحث‌شناسایی وضعیت پدیده روسپی‌گری در این تحقیق و سایر تحقیقاتی که در ارتباط با این موضوع در جامعه ایران کارشده، به دلیل تنفر اخلاقی و کیفر قضایی نسبت به این موضوع، با محدودیت‌های پژوهشی مواجه بوده و خواهیم بود. به این دلیل صرف توجه به یک تحقیق در ارتباط با روسپی‌گری را نباید ملاک و معیار اصلی قرار داد بلکه در کنار نتایج تحقیقات مشابه با آن نتیجه‌گیری نمود.

تدابیر پیشگیرانه: شورای عالی انقلاب فرهنگی در راستای راه‌کارهای اجرایی، گسترش فرهنگ عفاف و حجاب مصوب جلسه ۴۲۷ مورخ ۸۵/۱۰/۱۳ برای نهادهای مختلف، از جمله نیروی انتظامی، دستورالعمل‌هایی را تصویب نموده است. شورای عالی انقلاب فرهنگی سیاست‌های راهبردی ناجا را در مواجهه و مقابله با بدحجابی و زنان خیابانی تعیین که به شرح زیر می‌باشند (دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی، ۱۳۸۶):

۱- اعلام حدود و ضوابط قانونی عفاف و ملاک‌های بدحجابی در جامعه به منظور تشخیص مصادیق آن؛

۲- تذکر به افراد بدحجاب و برخورد با آن‌ها طبق ضوابط قانونی در اماکن عمومی شهر؛

۳- برخورد قانونی با افراد خیابانی، افراد بدحجاب و باندهای اصلی فساد، فحشاء و غیره؛

۴- اولویت در به کارگیری زنان مجرب در دستگیری زنان متخلف و تحویل دادن آنان به مراکز امنیتی و جلوگیری از بازتاب منفی آن در بین مردم؛

۵- آموزش، ساماندهی و به کارگیری نیروهای آگاه زنان جهت نظارت بر رعایت حجاب و پوشش در اجتماع با رعایت حریم و حرمت شخصی افراد؛

۶- نظارت و کنترل قانونی و اصولی بر وضعیت اماکن رفاهی و عمومی نظیر پارک‌ها، سالن‌های سینما، سالن‌ها و اماکن ورزشی، کوهستان‌ها، سواحل دریایی، جزایر، مناطق تجاری، فرودگاه‌ها، پایانه‌های حمل و نقل و ... با مشارکت و دستگاه‌های ذی‌ربط؛

۷- تدابیر پیشگیرانه که اجرای آن‌ها جهت کنترل وضعیت فحشا در کشور ضروری می‌باشد بر حسب الگوی سازمان بهداشت جهانی در قالب تدابیر پیشگیرانه نوع اول، تدابیر پیشگیرانه نوع دوم و تدابیر پیشگیرانه نوع سوم، پیشنهاد می‌شود:

الف) تدابیر پیشگیرانه نوع اول: این تدابیر که می‌بایست ناظر به اقدامات اساسی و بنیادی در هر یک از حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بوده و کلیه افراد جامعه را در برگیرد، شامل تدابیر پیشگیرانه فرهنگی - اجتماعی و تدابیر پیشگیرانه اقتصادی می‌باشد:

۱. تدابیر پیشگیرانه فرهنگی - اجتماعی:

● ارائه آموزش‌های عمومی به منظور رعایت ملاک‌های صحیح ازدواج از جمله تفاهم، تناسب سن، همگونی فکری - اعتقادی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی بین زوجین، در راستای جلوگیری از تشکیل خانواده‌های نابسامان و پیشگیری از طلاق و متلاشی شدن خانواده‌ها؛

● آموزش مهارت‌های زندگی به زوجین جوان و تقویت مشاوره خانواده در جهت تقویت تفاهم خانوادگی زوجین؛

● گسترش مراکز مداخله در خانواده به منظور کاهش آمار طلاق و اطلاع‌رسانی مناسب در جهت آگاهی مردم از وجود این مراکز و خدمات‌دهی آن‌ها؛

● ارتقای نقش تربیتی خانواده‌ها از طریق آموزش و ارائه شیوه‌های صحیح تربیتی به والدین به خصوص شیوه اعمال نظارت و کنترل مناسب بر روابط هم‌سالان در خارج از محیط خانواده و لزوم توجه به شکاف نسلی از نوع هنجاری و همچنین نحوه برخورد صحیح با بلوغ جنسی نوجوانان؛

● تلاش در جهت تحکیم مبانی اخلاقی و مذهبی خانواده‌ها.

۲. تدابیر پیشگیرانه اقتصادی:

- بالا بردن سطح درآمد و رفاه خانواده‌ها و مهار تورم در جامعه؛
- بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی مردم به ویژه گروه‌های کم درآمد جامعه از طریق حمایت از خانواده‌های فقیر و نیازمند؛
- تلاش در جهت کاهش مشکلات اقتصادی زنان سرپرست خانوار از طریق حمایت و تقویت فعالیت‌های اقتصادی و اشتغال‌زایی.

ب) تدابیر پیشگیرانه از نوع دوم - ساماندهی دختران و زنان آسیب دیده در معرض خطر فحشا: این دسته از تدابیر پیشگیرانه ناظر به دختران و زنانی است که به دلایل مختلف از جمله فرار از خانه، طرد شدن از سوی خانواده، نداشتن سرپرست یا بدسرپرستی، از نعمت زندگی سالم در کنار خانواده محروم بوده و در عین حال خود نیز به تنهایی توان زندگی مستقل را ندارند.

طرح ساماندهی دختران و زنان در معرض خطر فحشا شامل ۴ مرحله به شرح زیر می‌باشد:

۱. شناسایی و جمع‌آوری: استفاده از نیروهای پلیس زن در پایانه‌های مسافری، ایستگاه‌های راه‌آهن، پارک‌ها، تفریحگاه‌ها و اماکن عمومی شهرهای مستقر و نسبت به شناسایی و جمع‌آوری به‌موقع آن‌ها اقدام نمود. البته باید اطلاع‌رسانی و اعتمادسازی مناسبی از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی در این زمینه وجود داشته باشد.

۲. تأمین نیازهای فوری در مراکز خدمات فوری اجتماعی: اهمیت ارائه خدمات فوری اجتماعی از آنجا ناشی می‌شود که بسیاری از دختران فراری یا رانده‌شده از خانه، در همان بدو ورود به مقصد با وضعیت بسیار دشوار از لحاظ تأمین مایحتاج اولیه زندگی خود مواجه می‌شوند و به‌ناچار بسیاری از آن‌ها در همان روزها و حتی ساعات اولیه برای بقای خود، تن به خودفروشی می‌دهند. در حالی که اگر نیازمندی‌های اولیه آن‌ها از جمله محلی برای استراحت، خوراک و بهداشت آن‌ها تأمین شود، از کشیده‌شدن آن‌ها به فساد و فحشا جلوگیری می‌شود.

۳. ساماندهی: تدابیر ساماندهی می‌تواند طیف متنوعی از اقدامات را در برداشته باشد. در خصوص آن دسته از دختران و زنان دارای خانواده که امکان زندگی سالم آن‌ها در کنار خانواده‌هایشان امکان‌پذیر است، می‌بایست کلیه اقدامات و تدابیر معطوف به برگرداندن این افراد به محیط خانواده باشد. برای نیل به این هدف، می‌توان از خدمات

مددکاری و اقدامات آستی جویانه استفاده نمود. اما در خصوص آن دسته از دختران و زنانی که یا فاقد خانواده بوده و یا خانواده آن‌ها سالم نمی‌باشد، می‌بایست نسبت به اسکان و نگهداری این افراد در مراکز خاص اقدام نمود. در این مراکز می‌بایست ضمن حمایت و نگهداری از این افراد، زمینه‌های تحصیل و اشتغال برای آن‌ها فراهم آید تا بتوان با بهبود وضعیت آن‌ها، شرایط تشکیل یک زندگی مستقل را برای این افراد فراهم نمود.

۴. پیگیری: این اقدام می‌بایست به‌طور کامل تدریجی بوده و به هیچ وجه نمی‌بایست پس از اتمام دوره نگهداری در مراکز حمایتی، مددجویان را یک‌باره در محیط جامعه رها کرد. زیرا در این صورت مجدداً همان مشکلات قبلی به سراغ این قبیل دختران و زنان می‌آید. این اقدامات حمایتی می‌بایست به صورت مستمر ادامه داشته و تنها هم‌زمان با موفقیت مددجو در تطبیق خود با شرایط زندگی اجتماعی، به صورت تدریجی کاهش یابد.

ج) تدابیر پیشگیرانه از نوع سوم - ساماندهی زنان روسپی: در این نوع تدابیر نیز چهار مرحله پیش‌بینی می‌شود:

۱. شناسایی و ایجاد بانک اطلاعات جامعه روسپیان: جمع‌آوری اطلاعات صحیح از آمار روسپیان و مشخصات آن‌ها، پیش‌شرط ضروری موفقیت سایر مراحل طرح ساماندهی می‌باشد. در این خصوص، صرفاً نباید به رویکردهای انتظامی و قضایی اکتفا نمود بلکه با استفاده از مددکاران اجتماعی، تحقیقات محلی و همچنین روش‌های خود معرف، نسبت به شناسایی و جمع‌آوری آمار و اطلاعات لازم در خصوص جامعه روسپیان اقدام نمود.

۲. تشکیل پرونده شخصیت و طبقه‌بندی روسپیان: بدین منظور لازم است از سوی متخصصان مختلف از جمله پزشکان، روان‌پزشکان و مددکاران اجتماعی، با به‌کار بستن روش‌های علمی، ابعاد مختلف شخصیتی این افراد از جمله وضعیت زیستی، جسمانی، خصوصیات روحی و روانی، شرایط خانوادگی و اجتماعی آن‌ها مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و نتایج حاصله در پرونده شخصیت آن‌ها منعکس شود.

۳. اعمال تدابیر و راهکارهای پیشگیرانه: پس از تشکیل پرونده شخصیت، این پرونده باید از سوی متخصصان رشته‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته و بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده از وضعیت و شرایط فردی، خانوادگی و اجتماعی مددجو، تدابیر و اقدامات

و راهکارهای حمایتی، اصلاحی، تربیتی، آموزشی و درمانی مناسب در خصوص این افراد اتخاذ شود که بر حسب نوع گروه روسپیان می‌توان به صورت گزیده به شرح زیر بیان نمود:

- الف) تدابیر حمایتی در خصوص روسپیان نیازمند؛
 - ب) اجرای تدابیر درمانی در خصوص روسپیان دارای مشکلات روانی؛
 - ج) اجرای تدابیر سرپرستی در خصوص روسپیان ولگرد؛
 - د) اجرای برنامه‌های درمانی در خصوص روسپیان معتاد؛
 - ه) اجرای تدابیر اصلاحی و بازپروری در خصوص روسپیان حرفه‌ای.
- اتخاذ هر یک از این تدابیر بستگی به شرایط و وضعیت خاص هر فرد دارد. حتی در بسیاری از موارد ممکن است بر حسب شرایط و وضعیت خاص شخص، اتخاذ مجموعه‌ای از این تدابیر و اقدامات ضروری باشد.

۴. پیگیری: هدف از این مرحله فراهم آوردن زمینه‌های بازگشت روسپیان به زندگی سالم اجتماعی است. این مرحله از مراحل طرح ساماندهی زنان روسپی، از اهمیت فوق‌العاده برخوردار است و در واقع مکمل تدابیر پیشگیرانه می‌باشد. زیرا به تجربه ثابت شده است که با وجود اعمال پیشگیرانه و رفع عوامل روانی - اجتماعی فحشا در مدت بازپروری، به دلیل مشکلات اجتماعی که این افراد پس از ورود به جامعه دارند، همچنان با این پدیده‌ها روبرو هستند. تدابیر پیشگیری به نوبه خود حجم وسیعی از اقدامات را شامل می‌شود. تدابیر حمایتی، اشتغال‌زایی، درمانی، بهداشتی، آموزشی، مددکاری، مشاوره‌ای، نظارتی از جمله این اقدامات به شمار می‌آیند. این اقدامات می‌بایست تا استقلال فرد و توانایی در اداره زندگی خود، استمرار یابد.

منابع

منابع فارسی و عربی:

- آزموده، ادریس (۱۳۸۷). نقش خانواده در پیشگیری از وقوع بزه‌کاری اولین همایش ملی پیشگیری از وقوع جرم، تهران: دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.
- جعفر، علی محمد (۱۴۱۰ ه. ق.). الاحداث والنحروفون دراسه معارفه (عوامل الانحراف، مسئولیته الجزائیه، التدابیر). بیروت، لبنان: الموسسه الجامعیه الدواسات والنشر و توزیع [عربی]
- دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی (۱۳۸۶). راه‌کارهای اجرایی فرهنگ عفاف و حجاب، شورای عالی انقلاب

فرهنگی. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

دلاور، علی (۱۳۸۶). *روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی*. تهران: نشر ویرایش.

سلیمی، علی؛ داوری، محمد (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی کج‌روی (ویرایش ۲)*. قم: پژوهشکده حوزه و دانشگاه.

شرافتی‌پور، جعفر (۱۳۸۴). *بررسی ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی زنان خیابانی در شهر تهران* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علوم انتظامی، دافوس، تهران.

صدیق‌سروستانی، رحمت اله (۱۳۷۲). *فاصله فروماندگی و فرومایگی، نگرشی جامعه‌شناختی به ویژگی‌ها و وضعیت زنان و دختران آسیب‌دیده اجتماعی در مراکز بازپروری*. تهران: شورای پژوهشی دانشگاه تهران.

علیایی‌زند، شهین (۱۳۸۱). *عوامل زمینه‌ساز تن‌دادن زنان به روسپی‌گری*. در مقالات اولین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران، خرداد ۱۳۸۱. تهران: آکه.

فرمانفرم‌آیان، ستاره (۱۳۴۹). *تحقیقی پیرامون روسپی‌گری در شهر تهران*. تهران: آموزشگاه عالی خدمات اجتماعی.

مکلانگ‌لی، آلدرمک؛ بلومر، هربرت (۱۳۶۹). *مبانی جامعه‌شناسی* (محمدحسین فرجاد و هما بهروش، مترجمان). تهران: نشر همراه (نشر اصلی اثر ۱۹۶۹).

گسن، ریموند (۱۳۷۴). *جرم‌شناسی نظری* (مهدی کی‌نیا، مترجم). تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد (نشر اصلی اثر ۱۹۹۴).

گیدنز، آنتونی (۱۳۷۶). *جامعه‌شناسی* (منوچهر صبوری، مترجم). تهران: نشر نی (نشر اصلی اثر ۱۹۹۷)

لعل‌علیزاده، محسن (۱۳۸۸). *نقش ازدواج در پیشگیری از جرم*. در محمد فرجیها و محمد حسین سرکشیکیان. مجموعه سخنرانی‌های ارائه شده در نخستین همایش ملی پیشگیری از وقوع جرم. تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، پلیس پیشگیری، دفتر تحقیقات کاربردی.

مدنی قهفرخی، سعید (۱۳۸۶). *ارزیابی سریع وضعیت روسپی‌گری در شهر تهران*. تهران: صندوق جمعیت سازمان ملل متحد، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

معظمی، شهلا (۱۳۸۲). *فرار دختران، چرا؟* تهران: گرایش.

موحدی، بهناز (۱۳۸۱). *مروری بر پدیده روسپی‌گری، تحقیقات و گزارشات*. تهران: مرکز امور مشارکت زنان نهاد ریاست جمهوری.

روایی، اکبر (۱۳۸۴). *بررسی عوامل روسپی‌گری خیابانی در تهران بزرگ* (رساله دوره دکتری). دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تهران.

منابع انگلیسی:

Burt, C. (1961). *The young delinquent*. London: University of London Press.